

Juni 2019

SNS ANALYS

nr56

Kvinnor med flyktingbakgrund i rutsubventionerade företag

RUTAVDRAGET infördes 2007 och innebär en skattesubvention om 50 procent av arbetskostnaden för städning, rengöring och tvätt som utförs i privata hushåll. Tio år efter reformen går det att undersöka vilka personer som sysselsatts i företag som tagit emot rutavdrag. Studien undersöker i vilken grad denna arbetskraft utgörs av kvinnor med flyktingbakgrund. Indirekt ger denna analys mer kunskap om den roll som skattesubventioner till så kallade ”enkla jobb” kan spela för ökad sysselsättning av marginaliserade grupper på arbetsmarknaden.

KVINNOR MED FLYKTINGBAKGRUND utgör 3,7 procent av Sveriges befolkning mellan 18 och 65 år. Det tar relativt lång tid för denna grupp att börja jobba i Sverige – de finner anställningar ungefär hälften så fort som både män med flyktingbakgrund och utrikes födda kvinnor utan flyktingbakgrund.

LÅG ANDEL KVINNOR MED FLYKTINGBAKGRUND. Företag som subventionerats av rutavdraget anställer en snarlik andel kvinnor med flyktingbakgrund som privat sektor som helhet. Andelen är däremot bara hälften så stor som inom övrig lokalvård eller inom hemtjänsten. I företag som finansierades till mer än 20 procent av rutavdrag år 2015 fanns det totalt endast 126 kvinnor med flyktingbakgrund och som hade en heltidslön motsvarande en årsinkomst för ett enkelt jobb.

VILKA HAR SYSSELSATTS? Många av de sysselsatta inom rutsubventionerade företag är kvinnor och många är födda utanför Sveriges gränser, särskilt i Europa. Den stora majoriteten av dessa kvinnor saknar dock flyktingbakgrund.

FÖRFATTARE

Johanna Rickne är professor i nationalekonomi vid Institutet för social forskning på Stockholms universitet.
E-post: Johanna.Rickne@sofi.su.se

SNS ANALYS En stor del av den forskning som bedrivs är vid sin publicering anpassad för vetenskapliga tidskrifter. Artiklarna är ofta teoretiska och inomvetenskapligt specialiserade. Det finns emellertid mycket forskning, framför allt empirisk och policyrelevant sådan, som är intressant för en bredare krets. Målet med SNS Analys är att göra denna forskning tillgänglig för beslutsfattare i politik, näringsliv och offentlig förvaltning och bidra till att forskningen når ut i medierna. Finansiellt bidrag har erhållits från Jan Wallanders och Tom Hedelius Stiftelse. Författarna svarar helt och hållet för analys, slutsatser och förslag.

Rutavdraget sänkte priset på städtjänster i hemmet dramatiskt.

Antalet personer som gör rutavdrag var cirka 660 000 år 2015.

Under 2015 utbetalades cirka 3 miljarder kronor genom avdraget.

Kvinnor med flyktingbakgrund utgör 3,7 procent av Sveriges befolkning mellan 18 och 65 år. Det är en grupp som möter stora utmaningar på den svenska arbetsmarknaden. Efter fem år i Sverige har 45–50 procent av dem aldrig haft ett arbete. Det är en dubbelt så hög andel som bland män med flyktingbakgrund eller kvinnliga anhöriginvandrare som saknar flyktingbakgrund.¹

I den här rapporten redovisas statistik för sammansättningen av de sysselsatta inom företag som tagit emot rutavdrag. Arbetskraftens sammansättning jämförs både med privat sektor i genomsnitt och med de närliggande branscherna lokalvård, restaurang och hemtjänst. Fokus ligger på andelen kvinnor med flyktingbakgrund. Syftet är att undersöka om rutavdraget skapat en snedvridning av sysselsättningen till fördel för denna grupp.

En undersökning av sysselsättningen inom rutnischade företag kan tolkas som en indirekt utvärdering av huruvida skattesubventioner till branscher som domineras av ”enkla” jobb ger ökad sysselsättning för kvinnor med flyktingbakgrund. En sådan förväntad effekt kan tänkas uppkomma eftersom avdraget skapat sysselsättning främst bland städare, ett yrke med relativt låga krav på formell utbildning, yrkeserfarenhet och språkfärdigheter. Enligt rådande normer utförs dessutom städning vanligtvis av kvinnor, vilket kan ge en lägre tröskel för kvinnors inträde.²

Rutavdragets tillväxt i siffror

Rutavdraget uppgår sedan 2007 till 50 procent av arbetskostnaden på utvalda tjänster som utförs i privata hushåll.³ Enkätdata från 2010 visar att 90 procent av subventionerna användes för hemstädning, följt av trädgårdsarbete och snöröjning.⁴ År 2015 var 95 procent av alla köpta ruttimmar städtjänster.⁵

När rutavdraget infördes sjönk priset på

städtjänster i hemmet dramatiskt. Data från Sveriges riksbank visar att den omedelbara prissänkningen i princip motsvarade hela subventionen och att prisökningarna sedan dess har legat i nivå med svensk inflation. Att priset sjönk med nära nog hela subventionen är mycket positivt från sysselsättningssynpunkt. Det innebär att reformen kan antas ha gett maximal utväxling i form av ökad sysselsättning och ökat företagande. Om företagen i stället låtit priserna ligga mer konstanta och ”behållit” mer av subventionen i form av exempelvis höjda löner eller vinst, skulle effekten på efterfrågan blivit mindre och antalet nya arbetstillfällen färre.

Antalet privatpersoner som gör rutavdrag har ökat snabbt över tid. Användarna sexdubblades från cirka 90 000 år 2008 till cirka 660 000 år 2015. Under 2015 utbetalades ungefär 3 miljarder kronor genom avdraget. Dessa utbetalningar gick till stor del till hushåll med höga inkomster. Ungefär hälften av skatteavdragen har gjorts av personer vars inkomster ligger i de tio högsta percentilerna av den svenska inkomstfördelningen.⁶

Att omvandla svart arbete till vitt var ett av flera uttalade motiv till införandet av rutavdrag. Enligt Skatteverkets undersökning från 2010 utgjorde de köpta tjänsterna i huvudsak sysslor som tidigare varit egenarbete.⁷ Av dem som använde rutavdraget uppgav en majoritet att de tidigare utförde arbetet själva (65 procent) eller att det inte blev utfört alls (7 procent). En mindre andel fick hjälp av en anhörig (3 procent) eller angav att de tidigare köpt tjänsten svart (6 procent). På basis av detta beräknade Skatteverket att ungefär nio av tio jobb som subventionerades av rutavdraget var nya, medan ett av tio var ett tidigare jobb som överförts från svart till vitt genom reformen.

”Enkla jobb” i svensk arbetsmarknadsdebatt

Den svenska arbetsmarknaden karaktäriseras av en relativt liten lönespridning och en låg andel lågbetalda jobb. Under senare år har detta utpekats som ett problem när det gäller

1. SOU 2012:69, se även Forslund m.fl. (2017).

2. Akerlof och Kranton (2000).

3. Rengöringsarbete, vård av kläder och hemtextilier; matlagning; snöskottning; häck- och gräsklippning, ogrärensning; barnpassning samt annan omsorg och tillsyn.

4. Skatteverket (2011), s. 8.

5. Skatteverket (2018).

6. Egna beräkningar, se även SCB (2015).

7. Skatteverket (2011).

integrationen av flyktinginvandrare på arbetsmarknaden. En ökande andel personer i befolkningen utan gymnasieutbildning sägs ha skapat ett behov av nya lågbetalda jobb som tydligt skiljer sig från befintliga yrken och som därför betalas lägre.⁸

Om skattemedel används för att sänka priset på en viss tjänst kommer efterfrågan på denna tjänst att öka i ekonomin när priset går ner. De skattemedel som används för subventioneringen kan till någon del återvinnas genom skatt på den nya sysselsättning och försäljning som skapas. När en skattesubvention, liksom rutavdraget, riktas till enskilda typer av verksamheter kan detta också ge ytterligare intäkter för staten om de subventionerade jobben är särskilt sannolika att tillfalla personer som tidigare emottagit transfereringar, exempelvis försörjningsstöd eller sjukpenning. En sådan snedvridning av sysselsättningen till förmån för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden har använts som argument för att använda skattemedel till att subventionera efterfrågan på ”enkla” tjänster som tidigare varit impopulära att köpa.⁹

Städning är det enskilt vanligaste ”enkla jobbet” på den svenska arbetsmarknaden.¹⁰ Det kräver endast grundläggande utbildning, saknar krav på särskild yrkesutbildning och har låga krav på arbetslivserfarenhet och språkkunskaper. Städare är också ett yrke som enligt rådande normer vanligtvis utförs av kvinnor, vilket innebär att kvinnors tröskel för inträde är lägre (Akerlof och Kranton 2000).¹¹ Med tanke på detta kan en ökad efterfrågan på städtjänster förväntas skapa bättre möjligheter till sysselsättning för kvinnor med kort utbildning, liten arbetsmarknadserfarenhet och relativt svaga språkkunskaper. I debatten om enkla jobb framhålls det ofta att en investering av skattemedel i rutavdrag gynnar den ekonomiska integrationen av kvinnor med flyktingbakgrund.

8. Finanspolitiska rådet (2017, 2018) och Arbetsmarknads-ekonomiska rådet (2018).

9. Finanspolitiska rådet (2017), se också Konjunkturinstitutet (2005).

10. Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2018), tabell 8.2.

11. Ulfsson (2006).

Definition av ett rutsubventionerat företag

När ett hushåll köper en tjänst som omfattas av rutavdrag registreras ID-koden för företaget som mottagit subventionen. Dessa enskilda betalningar kan sedan summeras för varje företag och år. Genom att jämföra hur mycket rutavdrag ett företag har tagit emot under ett år med hur mycket varor och tjänster det sålt går det således att få en uppfattning om subventioneringsgraden (denna metod för att ringa in de rutnischade företagen har tidigare använts för att utvärdera det danska rutavdraget¹²). Subventioneringsgraden kan beräknas från och med 2009 då den så kallade fakturamodellen innebar att rutavdrag kom att betalas ut direkt till företag i stället för till det köpande hushållet.

I den här rapporten studeras tre grupperingar av företag med olika hög subventioneringsgrad. Den första och största gruppen utgörs av samtliga företag som emottagit något rutavdrag under ett år (rutavdrag > 0 SEK). Grupp två benämns som ”rutnischade” företag och utgörs av dem vars samlade rutavdrag överstiger 20 procent av den totala försäljningsvolymen. Den tredje gruppen definieras som ”starkt rutnischade” eftersom summan av rutavdragen under året överstiger 50 procent av försäljningsvolymen.¹³

Tabell 1 sammanfattar antalet företag i varje år under studieperioden (2009–2015) och för respektive definition av rutbranschen. Vi kan se att de rutnischade företagen tillsammans stod för ungefär 80 procent av det totala rutavdraget under perioden. Med den striktare definitionen av stark rutnischning avgränsas branschen till företag som tillsammans tog emot 60 procent av de totala avdragen. Det finns också ett rela-

12. Se Ehrvervsministeriet (2001).

13. Beräkningen utgår från antaganden i Skatteverkets schablonberäkning i dess utvärdering av rutavdraget (2011, Bilaga 5, s. 161), nämligen att det fakturerade priset (inklusive rutavdrag) till 20 procent består av moms, därefter 10 procent vinst och därefter 10 procent till övriga omkostnader. Resterande andel av det fakturerade priset antas bestå av lönesumman plus påslag för arbetsgivaravgift och andra lönebikostnader med 35 procent. Enligt dessa antaganden motsvaras en 20-procentig finansieringsgrad via rutavdraget av kvot mellan rutavdrag och nettoomsättning på mer än 12,5 procent ($0,625 \cdot 2$). För de starkt rutfinansierade företagen, där 50 procent av verksamheten finansieras av rutavdrag, blir motsvarande gränsvärde 31,5 procent.

Städning är det vanligaste ”enkla jobbet” på den svenska arbetsmarknaden.

Tre grupperingar av företag med olika hög subventioneringsgrad studeras.

Tabell 1. Tre kategorier av rutsubventionerade företag, 2009–2015.

	Rut > 0 alla företag med rut- avdrag	Rutnischade företag rutavdraget finansie- rar mer än 20 procent av verksamheten	Starkt rutnischade företag rutavdraget finansie- rar mer än 50 procent av verksamheten
Totalt rutavdrag (miljarder kronor) (%)	14,7 (100 %)	11,8 (80,3 %)	8,9 (60,5 %)
Andel av totala rutavdrag	100	80,3	60,5
Andel rutavdrag>rotavdrag	0,78	0,97	0,99
Andel enskild näringsidkare	0,60	0,75	0,78
Andel handelsbolag	0,05	0,08	0,09
Andel aktiebolag	0,35	0,17	0,13
Observationer	104 456	42 293	27 504

tivt stort antal större företag där rutavdraget finansierat en betydligt mindre del av verksamheten än 20 procent. Rutfinansierade tjänster är då inte företagets huvudsakliga verksamhet, utan det kan exempelvis röra sig om ett byggföretag som då och då också flyttstädar. Dessa företag får ofta samtidigt rotavdrag, något som är tämligen ovanligt bland de rutnischade företagen.

De allra flesta företag som fått rutavdrag är svenskägda, privata företag. Färre än 300 observationer per år gäller utlandsägda företag som emottog något rutavdrag (rutavdrag>0) under 2009–2015. Företag som ägs av kommuner och landsting står för ännu färre observationer: 101 observationer för något rutavdrag (rutavdrag>0) och inga observationer alls bland de rutnischade eller starkt rutnischade. Totalt har 95 miljoner kronor betalats ut i rutavdrag till utlandsägda företag under mätperioden (juli 2009–december 2015) och cirka 6 miljoner kronor till företag som ägs av kommuner eller landsting.

De flesta företag som fått rutavdrag är svenskägda, privata företag.

Kategorier av sysselsatta

Det finns ingen information i svenska registerdata som kan visa exakt vilka tjänster som har finansierats genom rutavdraget. Däremot kan

vi se exakt vilka personer som varit sysselsatta i företag som tagit emot avdragen. Alla inkomster från lön eller företagande genererar en kontrolluppgift på Skatteverket, givet att inkomsterna uppgår till mer än 99 kronor under ett kalenderår. Varje kontrolluppgift kan knytas till ett företag och därmed också till information om företagets bransch.

För varje person och år summeras inkomsterna från varje bransch, där branscherna av intresse är: i) något rutavdrag, ii) rutnischat, iii) starkt rutnischat, iv) övrig lokalvård, v) restaurang, vi) hemtjänst, vii) privat sektor som helhet. Företag som är rutnischade räknas bort från övrig lokalvård om de skulle ha denna branschkod. De företag som finns inom rutbranschen är spridda över flera bransch-koder och kan därför inte avgränsas på detta sätt. Att jämföra de rutnischade företagen med andra branscher syftar till att undersöka om den nya sysselsättning som har skapats bland dessa företag skiljer sig från andra delar av arbetsmarknaden. Rutbranschens tillväxt kan sägas ha varit mer positiv för integrationen av kvinnor med flyktingbakgrund ju mer över-representerad denna grupp är bland de rutsubventionerade företagen i jämförelse med andra företag och organisationer. En jämförelse med övrig lokalvård är särskilt intressant eftersom

denna bransch inte varit föremål för generösa skattesubventioner. Hemtjänst är en intressant bransch eftersom den på ett sätt är ”hundra procent subventionerad”, det vill säga helt finansierad med skattemedel. I denna bransch borde dock den politiska kontrollen över sysselsättningens sammansättning vara högre än inom den privata marknaden som rutavdraget riktats emot.

Eftersom en person kan ha så lite som 99 kronor i inkomst men ändå generera en kontrolluppgift hos Skatteverket, behövs en gräns för att bedöma vilka personer som är meningsfullt sysselsatta. På basis av storleken på de samlade inkomsterna från varje bransch och år delas alla personer som fått någon kontrolluppgift under ett år in i tre sysselsättningsgrader (se faktaruta). En person klassificeras som antingen sysselsatt på heltid, deltid eller i begränsad omfattning beroende på hur hans samlade inkomster förhåller sig till den typiska inkomsten för en person med ett enkelt jobb. Detta gränsvärde räknas fram med hjälp av data från lönestrukturstatistiken och genom att ta medianen av årslönen bland personer som är heltidsanställda i jobb vars yrkeskod börjar med siffran 9, en standarddefinition av ett ”enkelt jobb” i svenska data.¹⁴

14. En person som fått en viss summa i samlad lön och företagarinkomst från rutsubventionerade företag under ett visst år räknas som sysselsatt i den branschen, och så vidare. Här kan således en person räknas som sysselsatt i flera branscher samtidigt under ett år, vilket naturligtvis är så som arbetsmarknaden ser ut. Före summeringen av inkomster över året multipliceras företagarinkomsterna från näringsverksamhet eller handelsbolag med 60 procent. Detta är praxis i uträkningar av företagarinkomst och speglar det faktum

Metoden för att ringa in de sysselsatta innebär att samtliga sysselsatta i rutsubventionerade företag räknas som sysselsatta via rutavdraget. Detta är nödvändigt eftersom den svenska statistiken över yrken saknar en avgränsad kategori för hemstädning. Dock är det i någon mån korrekt att räkna fler personer än exempelvis städpersonal eller trädgårdsmästare som sysselsatta genom rutavdraget, eftersom avdraget naturligtvis också finansierar administrativa tjänster, särskilt i starkt rutnischade företag.

Tabell 2 visar antalet sysselsatta i de tre grupperingarna av rutsubventionerade företag 2015. I kolumn 1 visas statistik för företag som fått något rutavdrag under året. I kolumn 2 och 3 redovisas rutnischade och starkt rutnischade företag och i kolumn 3 redovisas data för privat sektor som helhet.

För den stora majoriteten av dem som får lön eller företagarinkomst från rutsubventionerade företag blir den totala summan under året relativt liten. I de rutnischade och starkt rutnischade företagen har strax under hälften av de sysselsatta en samlad inkomst som understiger en genomsnittlig månadslön för ett enkelt jobb. Ungefär 28 procent ligger mellan en och sex månadslöner och ytterligare 24 procent överstiger detta gränsvärde och räknas därmed som heltidsarbetande. Under 2015 var det 4 222 personer som hade en heltidslön för ett enkelt

att uttag av lön ofta sker i annan form än genom överskott, vilket gör att överskottet underskattar den arbetstid som personen lagt ner på företaget. Negativa årsresultat sätts till noll i beräkningen.

Övrig lokalvård har inte varit föremål för generösa skattesubventioner.

Hemtjänst kan betraktas som ”hundra procent subventionerad”.

Tabell 2. Sysselsättningsstruktur i rutbranschen, 2015.

	Rut > 0	Rutnischade företag	Starkt rutnischade	Privat sektor
Antal personer med någon KU	298 270	55 051	34 100	2 920 002
Mindre än en månadslön	85 347	25 477	16 132	42 501
Begränsad (1–6 månadslöner)	71 033	16 672	10 158	341 558
Etablerad (6–12 månadslöner)	52 735	8 689	5 297	622 902
Heltid (>12 månadslöner)	52 735	4 222	2 512	1 915 800

jobb från ett rutnischat företag, och 2 512 personer från ett starkt rutnischat företag. Detta kan tyckas som låga antal, men de bör ses utifrån det faktum att de rutnischade företagen har ett relativt stort antal sysselsatta vars inkomster inte når upp till genomsnittet för en heltid på ett enkelt jobb.

I den följande demografiska beskrivningen fokuserar jag på de sysselsatta som har minst en månadslön som överstiger medianlönen för ett enkelt jobb från en bransch under ett visst år. Genom denna avgränsning utesluts mycket tillfälliga anställningar som bedöms vara en mindre meningsfull kontakt med branschen.

Tillfälliga arbetskraftsinvandrare verkar utgöra en blygsam del av de sysselsatta.

Registerdata tyder på liten serviceimport

Svenska registerdata innehåller information om löner och företagarinkomster för personer som arbetar i Sverige men som inte är folkbokförda här. Denna situation kan framför allt förekomma bland medborgare från annat land inom EU/ESS och innebär att skatt betalas in på basis av ett samordningsnummer i stället för ett personnummer. Data visar att andelen sysselsatta utan svenska personnummer är i klar minoritet i rutbranschen. De utgör mindre än 2 procent av de sysselsatta i de rutnischade företagen, oavsett företagets subventioneringsgrad eller kategorisering av sysselsatta i olika typer av tjänsteomfattning.

Tillfälliga arbetskraftsinvandrare från Europa verkar således utgöra en blygsam andel av dem vars formella sysselsättning finansieras av rutavdraget. Omfattande serviceimport via tillfälligt anställda skulle dock kunna förekomma inom så kallade underentreprenader. En underentreprenad innebär att ett företag som tar emot rutavdrag säljer ett utförandekontrakt vidare till andra företag i ett eller flera led. Det gör att det företag som de facto utför tjänsten, och dess anställda, blir osynligt i registerdata som mottagare av rutavdraget. Underentreprenader har tidigare antagits vara begränsade i rutbranschen¹⁵, men den faktiska förekomsten har till stor del förblivit outredd.

15. Skatteverket (2011).

Ingen överrepresentation av kvinnor med flyktingbakgrund i rutnischade företag

För att undersöka hur rutavdraget bidragit till arbetsmarknadsintegrationen för kvinnor med flyktingbakgrund sker nu en kartläggning av de sysselsatta i olika branscher och med olika sysselsättningsgrad. De sysselsatta jämförs med avsikt på kön, födelseregion och flyktingbakgrund. Variabeln för födelseregion är grupperad till Sverige, Europa (EU-28) och utomeuropeisk. Till flyktinginvandrare räknas personer som antingen själva har uppehållstillstånd med flyktingstatus eller är anhöriginvandrare till någon med flyktingstatus.¹⁶ En person som har flyktingstatus räknas således till denna grupp oavsett var hen är född. År 2015 hade 8 procent av befolkningen i åldrarna 18–65 år flyktingbakgrund. Av kvinnorna i detta åldersspann hade 7,3 procent flyktingbakgrund.

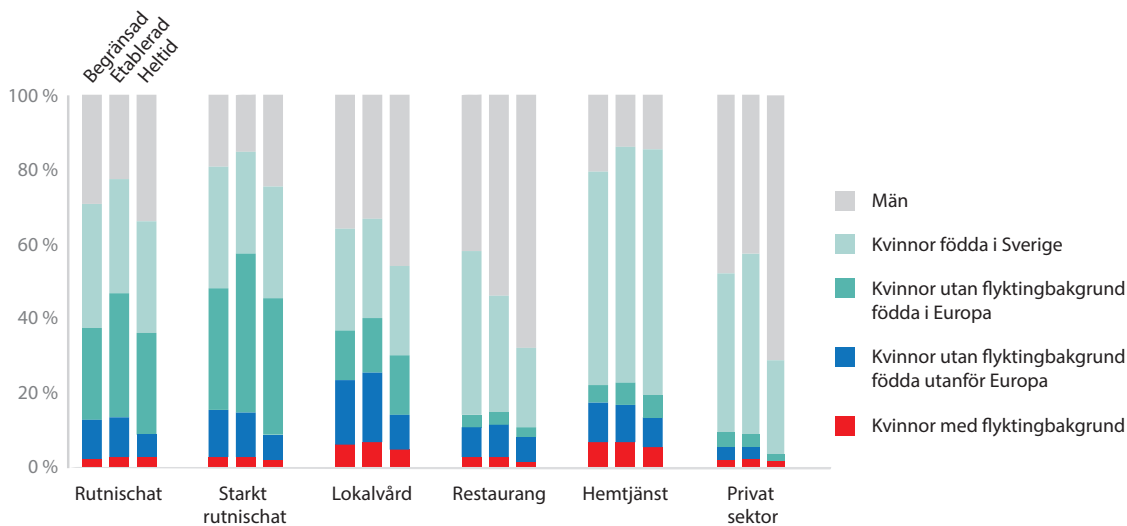
Figur 1 visar tre staplar för varje bransch, en stapel för var och en av de tre typerna av sysselsättningsgrad: begränsad sysselsättning, etablerad sysselsättning och heltidssysselsättning. Varje stapel utgör 100 procent av en viss sysselsättningskategori i en viss bransch. De färgade segmenten visar andelen av de sysselsatta som är kvinnor med olika livsförhållanden i form av flyktingbakgrund och födelseregion. Andelen män visas som en grå stapel utan vidare kategorisering.

Översikten över de sysselsatta i figur 1 visar att rutavdraget främst subventionerat sysselsättning och företagande för kvinnor födda i Sverige, samt kvinnor födda i Europa som saknar flyktingbakgrund. I starkt rutnischade företag utgör dessa kvinnor med utrikes bakgrund till och med en högre andel än svenskfödda kvinnor.

Kvinnor med flyktingbakgrund utgör däremot en relativt liten andel av de sysselsatta i de rutnischade och starkt rutnischade företagen.

16. Mer exakt utgörs kategorin av uppehållstillstånd av typerna (1) Konventionsflyktingar (2) Skyddsbehövande (3) Synnerligen ömmande omständigheter (4) Tillstånd enligt tillfällig lag (5) Övriga tillstånd, flyktingar m.fl. och (6) Flyktinganhöriga. Personer räknas till kategorin om de någon gång haft något av dessa uppehållstillstånd mellan 1997 och 2015.

Förekomsten av underentreprenader i branschen är till stor del outredd.

Figur 1. Demografisk sammansättning av de sysselsatta i rutnischade företag jämfört med andra branscher, 2015.

Andelen är endast ca 3,0–3,3 procent. Inom övrig lokalvård, där städning av kommersiella lokaler är den dominerande aktiviteten, är andelen ungefär dubbelt så hög på ca 5,6–7,7 procent. Det kan noteras att andelen utomeuropeiska kvinnor som saknar flyktingbakgrund också är betydligt högre i denna bransch. Även i jämförelse med hemtjänstens andel kvinnor med flyktingbakgrund (6,0–7,7 procent) ligger rutsektorn lågt. Däremot är situationen snarlik den i restaurangbranschen.

I jämförelse med privat sektor som helhet ligger rutbranschens andelar kvinnor med flyktingbakgrund nära genomsnittet för begränsade anställningar (3,0 i rutnischade företag och 2,8 i privat sektor som helhet) samt för etablerade anställda (3,4 jämfört med 2,6). Däremot är andelen av dem med ett heltidsjobb högre, 3,2 procent jämfört med 1,1 procent. Ett sätt att tolka denna statistik är således att rutsektorn har 300 procent fler kvinnor med flyktingbakgrund bland sina heltidsanställda än privat sektor som helhet. Här bör vi dock komma ihåg det låga *antalet* heltidsanställda inom rutsektorn. Även om andelen heltidsanställda kvinnor med flyktingbakgrund var 3,2 procent år 2015 så rörde sig detta endast om 130 personer totalt.

Småföretagande som barriär?

Bland företag som får rutavdrag återfinns en stor andel småföretag (se tabell 1). Enskilda näringsidkare utgör tre av fyra företag och denna företagsform har ofta ägaren som enda sysselsatt person. Branschen som helhet har alltså en relativt stor andel personer som sysselsätts som företagare snarare än anställd.

Att starta eget företag kan innebära en högre tröskel in på arbetsmarknaden än att ta en anställning. Detta skulle i sin tur kunna förklara att kvinnor med flyktingbakgrund är hälften så sannolika att vara sysselsatta i rutbranschen jämfört med övrig lokalvård, där andelen småföretag är betydligt lägre.

Genom att dela in de sysselsatta i olika branscher i kategorierna egenföretagare respektive anställda går det att få en uppfattning om sambandet mellan egenföretagandet och den demografiska sammansättningen. En sådan undersökning visar att kvinnor med flyktingbakgrund utgör en mycket snarlik andel av företagarna och de anställda. Detta tyder på att företagandet i sig inte är ett betydande hinder mot inträde. Ytterligare en intressant observation från statistiken är att kvinnor födda i Europa utgör en särskilt stor andel av egenföretagarna. Bland personer med deltids- eller heltidssysselsättning i sina egna, rutnischade företag utgör de nära 40 procent, en betydligt högre andel än dem med samma inkomstnivå som löntagare.

Kvinnor med flyktingbakgrund utgör en större andel inom övrig lokalvård.

Sysselsättning i form av företagande kan höja tröskeln in på arbetsmarknaden.

Uppskattad sysselsättningsgrad

De sysselsatta delas in i tre kategorier på basis av den summerade årsinkomsten från lön eller företagande. En avgränsning av de tre grupperna görs på basis av medianårsinkomsten för en person som är heltidsanställd i ett ”enkelt jobb” (SSYK-kod med första siffra 9, se SCB 2017). Detta gränsvärde beräknas för privat sektor med hjälp av Strukturlönestatistiken. I genomsnitt låg gränsvärdet på 21 580 kronor under åren 2009–2015.

1. Begränsad sysselsättning: årsinkomst > 1 månadslön och < 6 månadslöner
2. Etablerad sysselsättning: årsinkomst > 6 månadslöner och < 11 månadslöner.
3. Heltid: 12 månadslöner eller mer.

Kvinnor födda i Europa utgör en särskilt stor andel av egenföretagarna.

Personer med kort utbildning

En nära relaterad fråga är i vilken mån rutavdraget har skapat sysselsättning för personer med kort utbildning. Här definieras kort utbildning som högst grundskola, en utbildningsnivå som gällde för 33,3 procent av alla kvinnor med flyktingbakgrund år 2015 och 29,7 procent av alla män med flyktingbakgrund. I hela befolkningen 18–65 år var andelen 13 procent. En jämförelse av andelen personer med kort utbildning mellan olika branscher och sysselsättningsgrader visar att kortutbildade utgjorde 15–20 procent av de sysselsatta i rutnischade företag år 2015. Detta är en lägre andel än inom övrig lokalvård, där andelen var över 30 procent. Andelen var också något lägre än inom restaurangbranschen. Kvinnor med flyktingbakgrund och som också har kort utbildning var tre gånger mer sannolika att sysselsättas inom övrig lokalvård än i företag som specialiserade sig mot rutavdraget.

Personer från utanförskap?

Det är av intresse att undersöka vilken arbetsmarknadsanknytning personer som sysselsätts i rutsbventionerade företag hade innan de inträdde i branschen. Debatten om enkla jobb har till stor del handlat om inträde från så kallat ekonomiskt utanförskap, det vill säga att en persons största inkomstkälla består i olika transfereeringar. En utmaning med en arbetsmarknadsåtgärd som riktar in sig på efterfrågesidan är

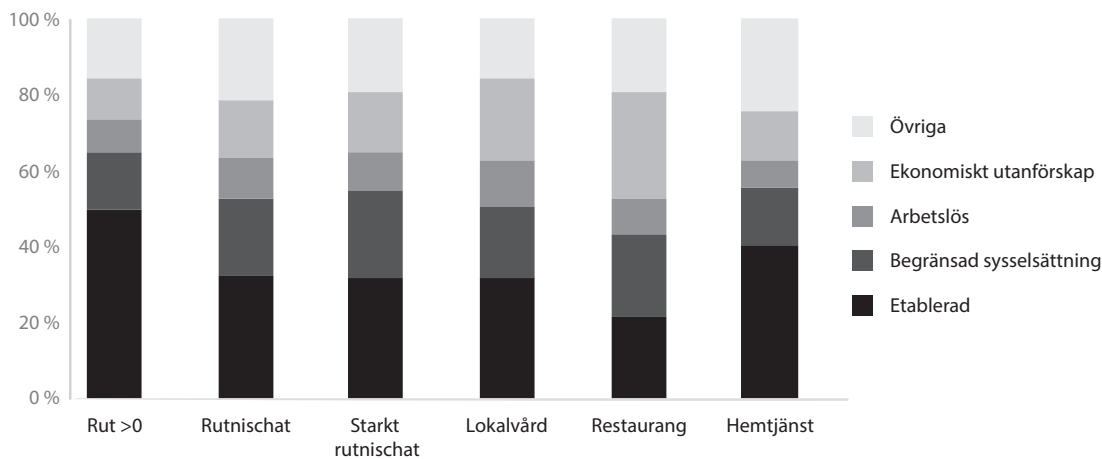
dock att det inte går att bestämma exakt vem som sysselsätts. Skattesubventionen ges till ett företag som i sin tur fattar detta beslut. Föreställningen att rutsbventionerade företag i huvudsak sysselsatt personer som står långt från arbetsmarknaden är dock (i någon mån) testbar i registerdata.

För att genomföra analysen är det nödvändigt att definiera vad som ska räknas som ett inträde i en viss bransch under ett visst år. En person definieras som inträdande i en bransch om den uppfyller två kriterier. Under innevarande år ska inkomsten från branschen överstiga gränsvärdet för begränsad sysselsättning från ett enkelt jobb (se faktaruta). Under föregående år ska inkomsten däremot ligga under denna nivå. För vissa personer fluktuerar inkomsterna från en bransch runt gränsvärdet för en begränsad sysselsättning över tid. I ett år kan det ligga precis över och nästa precis under. Här används endast observationen av arbetsmarknadssituationen för det första inträdet, alltså första gången under perioden som inkomsten förflyttar sig från att ligga under gränsen till över – detta för att undvika dubbelräkning. En person kan dock räknas som inträdande i flera branscher i samma år.

För dem som inträtt i en bransch bedöms deras arbetsmarknadsanknytning under året dessförinnan. Detta görs med hjälp av information om transfereringar och socialförsäkringar i LISA¹⁷ samt med inspiration från SCB:s kate-

17. Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings-

Andel personer med kort utbildning var 2015 lägre inom övrig lokalvård.

Figur 2. Arbetsmarknadsanknytning året innan branschinträde 2010–2015.

goriseringsmodell RAKS. Personerna delas in i fem kategorier: etablerad (deltids- eller heltidsarbetande enligt definitionen ovan), begränsat sysselsatt, arbetslös, ekonomiskt utanförskap samt övriga. En person räknas som ”arbetslös” om personens samlade inkomster från a-kassa eller arbetsmarknadsåtgärder utgör den största inkomstkällan under året. ”Ekonomiskt utanförskap” definieras på ett liknande sätt. Här ska personens största inkomstkälla vara de samlade inkomsterna från ekonomiskt bistånd, sjukdom/arbetskada/rehabilitering samt sjuk- och aktivitetsersättning. Dessutom räknas personer till kategorin ekonomiskt utanförskap om deras inkomster från sysselsättning under året är lägre än en månadslön för ett enkelt jobb. Kategorin ”övriga” innefattar personer vars största inkomstkälla är ålderspension, föräldraledighet eller vård av närstående, studenter på högskola eller universitet och personer som är 18 år och helt saknar arbetsinkomster.

Figur 2 visar sammansättningen av arbetsmarknadsanknytningarna året innan inträde i rutnischade företag och i jämförelsebranscherna. De två undre, mörkaste grå staplarna visar att ungefär hälften av dem som trädde in i rutbranschen hade minst en begränsad sysselsättning i en annan bransch under året dessförinnan. Av störst intresse är kategorierna ”arbetslös” och ”ekonomiskt utanförskap”. Vi kan se att rutbranschen knappast utmärker sig

i termer av att sysselsätta en större andel personer som tidigare befunnit sig i ekonomiskt utanförskap. Denna grupp motsvarar ungefär 15 procent bland de inträdande i de rutnischade företagen, en andel som är lägre än för övrig lokalvård och restaurangbranschen, men snarlik andelen inom hemtjänsten. När det gäller arbetslöshet har de rutnischade företagen ungefär samma andel som övrig lokalvård och restaurang, och en högre andel än hemtjänsten.

Sammanfattningsvis visar jämförelsen av tidigare arbetsmarknadsanknytningar att rutnischade företag till relativt stor del rekryterar från svaga grupper på arbetsmarknaden. Rekryteringsmönstret är dock snarlikt det för övrig lokalvård, och tycks därför inte kunna förklara skillnaden i andelen kvinnor med flyktningbakgrund i dessa två branscher.

Varför så få kvinnor med flyktningbakgrund?

Data och metoder i den här rapporten tillåter inte någon mer detaljerad undersökning av möjliga orsaker bakom den relativt låga andelen kvinnor med flyktningbakgrund i rutsubventionerade företag. Spekulationer kan dock göras utifrån tidigare forskning, vilken tyder på komplexa orsakssamband med komponenter från både utbuds- och efterfrågesidan.

Från kundsidan kan vi spekulera kring kundernas preferenser för städning av hushåll. Här tyder intervjustudier med svenska hushåll på

Rutnischade företag rekryterar till stor del från svaga grupper på arbetsmarknaden.

att dessa föredrar att personer från Sverige eller Europa städar i deras hem, hellre än en person från Mellanöstern eller Afrika.¹⁸ Om kunderna har denna preferens kan detta i sin tur försvåra för flyktinginvandrare och deras anhöriga att finna anställningar i företag som säljer hemstädning. Möjligen skiljer sig hushållens inställning till vem städaren är från företagets inställning när de köper städning av sin affärslokal, vilket skulle kunna delförklara varför kvinnor med flyktingbakgrund är dubbelt så sannolika att vara sysselsatta i den senare branschen.

Traditionella könsnormer kan höja trösklarna in på arbetsmarknaden för kvinnor.

Andra förklaringar kan komma från utbudssidan. Det kan vara så att jobben som skapas genom rutavdrag, det vill säga huvudsakligen i höginkomsttagares hem, ligger relativt långt ifrån platser där kvinnor med flyktingbakgrund bor. Att behöva resa långt till jobbet är naturligtvis en extra kostnad som gör ett jobb mindre attraktivt. Från utbudssidan är det också viktigt att tänka på faktorer som normer och familjeansvar. Kvinnor från länder med mer traditionella könsnormer för yrkesarbetande kan möta en kostnad av inträde på arbetsmarknaden, både utifrån sina egna uppfattningar om arbetsmarknaden och utifrån uppfattningar hos sin partner, familj eller omgivning.¹⁹ Även om ens arbetskraft efterfrågas kan det därför finns hinder mot att söka sig ut på arbetsmarknaden. Om flaskhalsar för deltagande kommer från utbudssidan blir reformer på efterfrågesidan, som rutavdrag, betydligt mindre verkningsfulla.

Rutavdraget har skapat ny efterfrågan av ”enkla jobb”.

Slutsatser: Rutavdraget som integrationsåtgärd?

Att skapa ekonomisk integration av utrikes födda på arbetsmarknaden är ett eftersträvat politiskt mål. Rutavdraget har skapat ny efterfrågan av ”enkla jobb” med låga krav på utbildning och språkfärdigheter. Dessa jobb har sysselsatt en stor andel utrikes födda kvinnor som anställda och egenföretagare. Däremot har dessa kvinnor endast i liten grad kommit från den grupp av utrikes födda som har allra störst

behov av arbetstillfällen: kvinnor med flyktingbakgrund.

Med tanke på den låga andelen anställda kvinnor med flyktingbakgrund bör ett stort frågetecken sättas efter påståendet att rutavdraget varit en effektiv integrationsåtgärd. Ett tydligt exempel är att andelen kvinnor med flyktingbakgrund bara är hälften så hög som inom övriga städföretag, samtidigt som dessa inte tagit emot någon generös skattesubvention.

Att rutavdraget har sysselsatt endast en liten andel – och också ett litet absolut antal – kvinnor med flyktingbakgrund är inte nödvändigtvis något negativt. Jobbet som städare har mycket låg status på den svenska arbetsmarknaden.²⁰ Det är också ett jobb som riskerar att bli en återvändsgränd när det gäller fortsatt karriär.²¹ Städning ger exempelvis små möjligheter att utveckla språkfärdigheter eftersom jobbet ofta utförs i ensamhet.²² Att utrikes födda i allmänhet, och särskilt svaga grupper, slussas in i dessa yrken kan medföra stora sociala och ekonomiska utmaningar på lång sikt. Länder som USA brottas med en segregerad arbetsmarknad och en ”etnisk underklass” med sämre livsvillkor och som utgör en grogrund för försämrad social tillit och stöd för välfärdsstatens omfördelningssystem.

20. Ulfsson (2006).

21. Se till exempel Colic-Peisker och Tilbury (2006), Bernardi och Garrido (2008).

22. Se till exempel Strömmer (2016).

18. Hobson m.fl. (2015).

19. Detta enligt ramverk av exempelvis Akerlof och Kranton (2000).

Referenser

- Akerlof, George A. och Rachel E. Kranton (2000). Economics and identity, *Quarterly Journal of Economics* 115(3): 715–753.
- Arbetsmarknadsekonomiska rådet (2018). Arbetsmarknadspolitisk rapport: Olika vägar till jobb.
- Bernardi, Fabrizio och Luis Garrido (2008). Is there a new service proletariat? Post-industrial employment growth and social inequality in Spain. *European Sociological Review* 24(3): 299–313.
- Colic-Peisker, Val och Farida Tilbury (2006). Employment niches for recent refugees: Segmented labour market in twenty-first century Australia. *Journal of Refugee Studies* 19(2): 203–229.
- Ehrvervsministeriet, Baggrundsrapport (2001). Samfundsøkonomiske konsekvenser af hjemmeserviceordningen.
- Finanspolitiska rådet, Svensk finanspolitik 2017, 2018. <http://www.finanspolitiskaradet.se>.
- Forsslund, Anders, Linus Liljeberg och Olof Åslund (2017). Flyktning- och anhöriginvandrades etablering på den svenska arbetsmarknaden. IFAU Rapport 2017:14.
- Hobson, Barbara, Zenia Hellgren och Bede Luwam (2015). How institutional contexts matter: Migration and domestic care services and the capabilities of migrants in Spain and Sweden. Families and Societies Working Paper Series 46.
- Konjunkturinstitutet (2005). Samhälls-ekonomiska effekter av skattelättnader för hushållsnära tjänster.
- SCB (2015). Mest ROT-, RUT- och ränteavdrag till hushåll med höga inkomster. https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Mest-skatteavdrag-till-hushall-med-hoga-inkomster/.
- SCB (2017). Vilka lämnar de enkla jobben? https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Vilka-lamnar-de-enkla-jobben/.
- Skatteverket (2011). Rut och Rot och svart och vitt. Rapport och Bilagor.
- Skatteverket (2018). Skattesystemets utveckling 2006–2015 Del II: Fördjupad analys av rot- och rutavdrag, investeringssparkonto och delägare i fåmansbolag ur ett jämställdhetsperspektiv.
- SOU 2012:69. Med rätt att delta – Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden.
- Strömmer, Maiju (2016). Affordances and constraints: Second language learning in cleaning work. *Multilingua* 35(6): 697–721.
- Tillväxtanalys (2018). RUT-reformen – en deskriptiv analys av företagen och företagarna. PM 2018:12.
- Ulfsdotter, Ylva (2006). *Yrke, status & genus: en sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. Avhandling, Göteborgs universitet.